Viquipèdia

Yuchi

El **yuchi** és una llengua ameríndia parlada pels yuchis d'Oklahoma. Es tracta d'una llengua aïllada. En 1972 quedaven aproximadament uns 500 indis yuchi, encara que només un 35% d'ells parlava la llengua.[3]

Contingut

Història
Classificació
Descripció lingüística
Fonologia
Consonants
Referències
Enllaços externs

Yuchi	
Tsoyaha	
Tipus	llengua, llengua viva, llengua no-escrita i llengua críticament amenaçada
Parlants	
45 (2000)[1] 5 (2012)[2] principalment a Oklahoma, Florida	
Parlat a	Estats Units
Autòcton de	Oklahoma
Classificació lingüística	
Llengua aïllada	
Característiques	
Sistema d'escriptura	cap valor
Nivell de vulnerabilitat	5 en perill crític
Codis	
ISO 639-2	yuc
ISO 639-3	yuc (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=yuc)
SIL	mus
Glottolog	yuch1247 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/yuch1247)
Ethnologue.com	yuc (http://www.ethnologue.com/language/yuc)
UNESCO	902 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/

Història

Sembla que al segle XVI els yuchis es localitzaven a l'oest dels Apalatxes i a l'est de Tennessee.[4] Els yuchi migraren des de Geòrgia fins a la seva ubicació actual a Sapulpa (Oklahoma) durant la gran deportació d'indis entre 1836 i 1840.

A causa de l'assimilació a la cultura muskogi i a l'anglès, només romanen uns pocs parlants d'edat avançada de llengua yuchin. El 2000, el nombre estimat de parlants yuchi amb fluïdesa va ser de 15, però aquest nombre es va reduir a 7 el 2006[5] 5 el 2010,[6] i 4 el 2013 [7] L'Euchee Language Project dóna classes de yuchi gratuïtes a Sapulpa (Oklahoma).[8]

El poble i la llengua yuchi són objecte d'un capítol de *Spoken Here: Travels Among Threatened Languages*, un llibre sobre llengües amenaçades de Mark Abley.[9]

Classificació

	atlasmap/language-id-902.html)
IETF	yuc
Endangeredlanguages.com	1002 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/1002)

Comunament es considera una llengua aïllada. Encara que s'han proposat nombrosos parentiu amb altres llengües, cap d'aquestes propostes té un suport ferm. Sapir (1921, 1929) la va relacionar amb la seva proposat sioux-hoka; Elmendorf (1964) va tractar relacionar-la amb les llengües yuki-wappo de Califòrnia. Crawford igual que altres autors considera que existeix una prometedora hipòtesi de relació amb les llengües sioux, encara que de moment l'evidència és insuficient per concloure que efectivament existeix un parentiu fora de tot dubte.

En 1997, l'Euchees United Cultural Historical Educational Efforts (EUCHEE) afirmà que la llengua encara tenia dos dialectes parlats: les variacions Duck Creek/Polecat i Bigpond.[10]

Descripció lingüística

El yuchi no va tenir una ortografia establerta fins a la dècada de 1970, quan James Crawford i Addie Georged van crear una transcripció fonètica que avui és usada pels yuchis per escriure la seva llengua. Des del punt de vista de la tipologia lingüística, el yuchi sembla ser una llengua aglutinant en la qual un nombre considerable de morfemes s'uneixen per construir productivament noves paraules. L'ordre bàsic és SOV.[11]

A més la llengua usa clítics i fonemes coneguts com a "partícules" per expressar una varietat de categories que inclouen possessius, casos, locatius, instrumentals, simulatius, ablatius i demostratius. També existeixen partícules monosil·làbiques per a usos locatius i adverbials amb un significat molt general, que juntament amb altres partícules poden tenir un significat totalment diferent a l'original.[12]

El yuchi té un sistema pronoms de tercera persona peculiar. Per referir-se a persones yuchis, la tercera persona es coneix com a *lehénu*, i es divideix en una forma masculina (*lesséno*) i una femenina (*léno*). En canvi per a persones no-yuchis, la forma usada és una forma despectiva que és *lewénu* ("ells, aquests"). Aquesta peculiaritat està relacionada amb com s'han vist històricament els yuchis com una tribu singular, que històricament ha estat molt aïllada.[13]

Fonologia

Consonants

		Bilabial	Alveolar		Palatal	Velar	Glotal
			central	lateral			
Oclusiva	no aspirada	**p** [p]	**t** [t]			**k** [k]	**'** [ʔ]
	aspirada	**p^h** [p^h]	**t^h** [t^h]			**k^h** [k^h]	
	sonora	**b** [b]	**d** [d]			**g** [g]	
	ejectiva	(**p'** [pʼ])	(**t'** [tʼ])			(**k'** [kʼ])	
Africada	no aspirada		**ts** [ts]		**ch** [tʃ]		
	aspirada		**ts^h** [ts^h]		**ch^h** [tʃ^h]		
	sonora		**dz** [dz]		**j** [dʒ]		
	ejectiva		(**ts'** [tsʼ])		(**ch'** [tʃʼ])		
Fricativa	sorda	**f** [f]	**s** [s]	**ł** [ɬ]	**sh** [ʃ]		**h** [h]
Nasal		**m** [m]	**n** [n]				
Semivocal		**w** [w]		**l** [l]	**y** [j]		

Referències

1. Cens dels Estats Units del 2000 (http://www.mla.org/map_data_results&mode=lang_tops&SRVY_YEAR=2000&lang_id=903) d'ells 10 parlants a Oklahoma i 35 a Califòrnia.
2. «Yuchi (Euchee) Language Project, Sapulpa, OK (http://www.culturalsurvival.org/elp/yuchi)». Cultural Survival. [Consulta: 4 juny 2012].
3. Crawford, 1973, p. 173
4. Booker, Hudson y Rankin, 1992, p. 411
5. Anderton, Alice, PhD. Status of Indian Languages in Oklahoma. (http://ahalenia.com/iws/status.html) *Intertribal Wordpath Society.* 2006-2009 (retrieved 7 Feb 2009)
6. «Our partners and advisors: The Euchee Language Project (http://www.culturalsurvival.org/current-projects/native-language-revitalization-campaign/partners-links)». *Cultural Survival*. [Consulta: 17 febrer 2010].
7. «Our partners and advisors: The Euchee Language Project (http://www.culturalsurvival.org/current-projects/native-language-revitalization-campaign/partners-links)». *Cultural Survival*. [Consulta: 6 abril 2013].
8. Classes. (http://eucheelp.org/_wsn/page3.html) The Euchee Language Project. (retrieved 7 Feb 2009)
9. Abley, Mark. *Spoken Here: Travels Among Threatened Languages.* Boston:Mariner Books, 2005.
10. Euchees: Past and Present. Sapulpa, OK: E.U.C.H.E.E., 1997. Print.
11. "Euchee Language Project." EucheeLP.org. Euchee Language Project. Web. 12 Sept. 2009.
12. Wolff, Hans. "Yuchi Phonemes and Morphemes, with Special Reference to Person Markers." International Journal of American Linguistics. 14.4 (1948): 240-43. JSTOR. Library of Congress. Web. 12 September 2009, <http://www.jstor.org/stable/info/1262878?seq=17>
13. Gatschet, Albert S. "The Yuchi Tribe and its Language." Science 5.112 (1885): 253. Print.

Enllaços externs

- The Euchee Language Project (http://www.eucheelp.org/)
- Yuchi Language Primer (http://www.yuchi.org/YuchiLang/index.html)
- Albert S. Gatschet's original list of Yuchi vocabulary (1878–1891) (http://siris-archives.si.edu/ipac20/ipac.jsp?session=1260O5V9197I4.32512&profile=all&source=~!siarchives&view=subscriptionsummary&uri=full=3100001~!16159~!1&ri=1&aspect=power&menu=search&ipp=20&spp=20&staffonly=&term=yuchi&index=.GW&uindex=&aspect=power&menu=search&ri=1)
- Albert S. Gatschet's original list of Yuchi vocabulary (1832–1907) (http://siris-archives.si.edu/ipac20/ipac.jsp?session=1260O5V9197I4.32512&profile=all&source=~!siarchives&view=subscriptionsummary&uri=full=3100001~!15908~!7&ri=1&aspect=power&menu=search&ipp=20&spp=20&staffonly=&term=yuchi&index=.GW&uindex=&aspect=power&menu=search&ri=1)
- Gunther Wagner. *Yuchi Tales* (http://archive.org/details/rosettaproject_yuc_vertxt-2). Internet Archive, 1931 [Consulta: 7 juliol 2012].
- Gunther Wagner. «Yuchi grammar». A: *Handbook of American Indian Languages*, 1938, p. 300–374 [Consulta: 7 juliol 2012].
- «Yuchi Language Project Attends Youth Language Fair (http://www.culturalsurvival.org/news/yuchi-language-project-attends-youth-language-fair)». *Cultural Survival*, 26-04-2012. [Consulta: 8 agost 2012].
- OLAC resources in and about the Yuchi language (http://www.language-archives.org/language/yuc)

Prova **Wikipedia en yuchi** a Wikimedia Incubator.
